

”Kan de till och med tro att ekologisk mat är bättre för hälsan, men detta har aldrig visats i vetenskapliga studier”

Ekosektorn pressar mindre mejerier

Den första svenska ekomjölken kom år 1991. Pionjären var Milko, men det var Milko före fusionerna med NNP år 2000 och med Arla år 2011. Initiativet kom från en grupp av medlemmar tillsammans med några tjänstemän.

Långt om länge accepterade styrelsen att föreningen skulle satsa på det ekologiska. Kanske fruktade styrelsen att de ekologiska mjölkbönderna annars skulle etablera ett konkurrerande mejeri. Till en början placerades ekomjölken i ett separat bolag, där ekobönderna fick dela riskerna genom att äga en del aktier.

KÄNSLOR OCH IDEOLOGI

När Milko skulle lansera den första ekologiska mjölken anlätades en reklambyrå som snart svarade något i stil med: ”Det ser ut som vanlig mjölk, det smakar likadant, det har samma näringsvärde. Allt vi kan säga är att det kostar mer, men vi kan inte påstå att det är bättre på något sätt.”

Reklambyrån utgick från att konsumenter är rationella, men ekomjölken har klarat sig på grund av att den förknippas med känslor och ideologi. Sådana argument tilltalar främst folk i storstäderna, kanske yngre och kvinnor mera än män.

När konsumenter har ideologiska bevekelsegrunder, kan de till och med tro att ekologisk mat är bättre för hälsan, men detta har aldrig visats i vetenskapliga studier. Likaså är det felaktigt att ekologisk produktion skulle ha miljö- och klimatmässiga fördelar. Det framgår av den omfattande forskningen om ekologisk produktion, både i Sverige och internationellt.

UNDBIK SUBVENTION

Ett mejeri som arbetar med både konventionell och ekologisk mjölk har högre kostnader. Då måste även intäkterna stiga. De konventionella mjölkbönderna ska ju inte subventionera de ekologiska eller omvänt. Under Arlas första år med ekologiska varor gick ett rykte om sådan subventionering, men detta blev aldrig bekräftat. Vi får hoppas att det idag inte finns någon subventionering mellan producentgrupperna.

Däremot finns en omfattande subventionering från det offentliga, troligen i miljardklassen. Regeringens handlingsplan för livsmedelsstrategin har i bästa planekonomisk stil ett ekologiskt mål om minst 30 procent av svensk matproduktion. Ett annat mål är att den mat som kommuner, regioner och staten serverar, ska till minst 60 procent vara ekologisk. Även detta kostar skattebetalarna multum.

SKILDA MARKNADER

Om ett mejeri satsar på såväl konventionella som ekologiska produkter, bör det finnas tydliga gränser mellan de båda

marknaderna. Köparna av de ekologiska produkterna måste dels vara villiga att betala mer och dels inte lockas av de konventionella produkterna. Med andra ord måste de ekologiska produkterna ha en lägre priselasticitet än de konventionella. Ekokonsumenterna måste alltså hålla fast vid ekoprodukterna även om priset är högt. Likaså måste korspriselasticiteten vara hög – om prisförhållandet mellan de olika produktkategorierna ändras ska konsumenterna inte övergå från den ena produktkategorin till den andra.

En forskare i Umeå redovisar i en aktuell artikel priselasticiteter och korspriselasticiteter för konventionell och ekologisk konsumtionsmjölk. Hon bygger på data från utgångskassor i livsmedelsbutiker runt omkring i landet. Författaren noterar att i Sverige är prispåslaget för ekologisk mjölk cirka 30 procent, vilket är mindre än i andra länder. I USA kan ekologisk mjölk kosta 60–77 procent mer än den konventionella och i Tyskland 35–46 procent mer.

UTBYTBARA

Studien visar att konsumenterna är priskänsliga, men efterfrågan på ekologisk mjölk är överlag något mer priskänslig. Trots att pristillägget för ekoprodukter är relativt litet på grund av de stora subventioneringarna från skattebetalarna är ekokonsumenter relativt priskänsliga.

Korspriselasticiteterna är positiva, vilket betyder att konsumenten anser att ekologisk och konventionell mjölk är ganska utbytbara. Vidare är korspriselasticiteterna asymmetriska såtillvida att ett ändrat pris på konventionell mjölk påverkar efterfrågan på ekologisk mjölk mer än vad en prisändring på ekologisk mjölk påverkar försäljningen av konventionell mjölk.

Innebär detta att mejerierna skulle kunna strunta i den ekologiska marknaden? Det skulle förmodligen förbättra ekonomin för de flesta mejerierna. Men eftersom det största mejeriet satsar hårt på ekoprodukter, kan de övriga knappast överge den ekologiska marknaden. Ekosektorn innebär en konkurrensförvrängning till nackdel för de mindre mejerierna.

Vill du veta mer?

Källa: Lindström, H. (2022). The Swedish consumer market for organic and conventional milk. A demand system analysis. Agribusiness (in press).

Jerker Nilsson,
Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala

